HUMANIST

...elijkse uitgave van het Humanistisch Verbond 37e jaargang nr. 8, 20-4-1982

MET DANK AAN DE VELE LEDEN DIE HUN MENING OVER HET HV GAVEN

foto 't Sticht

Op de diskussiedag over de groeiaktiviteiten van het Verbond had de dienst publiciteit een model-promotiekraam ingericht. Voorlichting via stands vormt één van de aktiviteiten voor de HV-groei-aktie in september.

WAARDERING VOOR GROEI-AKTIES

GEMEENSCHAPPEN PRAATTEN OVER GROEI-AKTIES VAN HV

Op zaterdag 3 april vond in het Erasmushuis in Utrecht een bijeenkomst plaats van vele vertegenwoordigers van gemeenschappen en enkele HV-funktionarissen om te praten over de zogenaamde ,,groei''-aktie van het afgelopen jaar. En om nieuwe plannen op te zetten voor de aktie dit jaar (in september).

De groei-aktie in 1981 – waarin het speciale ,,Humanist''-nummer Humanisme wat is dat eigenlijk, centraal stond – werd door de meeste aanwezigen positie gewaardeerd. De uiteindelijke resultaten met betrekking tot de drie doelstellingen (ledenbehoud, ledenwerving en uitbreiding bekendheid van het humanisme en het HV) zijn enerzijds goed. Nog steeds komen er nieuwe leden bij naar aanleiding van deze wervingsaktie. (De stand is momenteel 450, naast 300 nieuwe abonnees op de ,,Humanist''). Helaas blijkt het ledenverlies groter te zijn dan de winst. (Naast teleurstelling spelen hierbij veelal financiële problemen een grote rol).
Bijna alle aanwezigen ervaarden dit nummer als een goed visitekaartje van het Verbond. Wel was er weinig zicht op de verspreiding via de leden. De openbare bijeenkomsten die door vele gemeenschappen werden georganiseerd rondom de groei-aktie waren een onverdeeld sukses. Daartegenover was er over het algemeen zeer weinig waardering voor de televisiespots waarin melding werd gemaakt van die speciale ,,Humanist''.
In het algemeen vindt men de diskussie over de aard van het HV zoals gestart met de notitie ,,Groeien gaat van binnenuit'' zinvol. (Meer dan 300 leden reageerden). Velen vinden dat het HV op dit terrein nogal tekortschiet. Sommigen ervaren deze diskussie tegengesteld aan akties om te groeien: als de inhoud niet goed is moet je ook niet aan publiciteit doen.

Toch bestaat er ook begrip dat een organisatie als het HV zich regelmatig moet presenteren. Bovendien zien velen wel degelijk een ,,sterke'' inhoud binnen de humanistische beweging. De in totaal 42 aanwezige bestuurders van gemeenschappen ondersteunden de opzet van de projektgroep Groei om te werken op twee sporen: enerzijds jaarlijkse groei-akties en anderzijds een diskussie op langere termijn over het HV en de humanistische beweging.

Paul Custers

„...GECITEERD..."

Angst ontstaan door godsdienst nog vaak ontkend

In het psychiatrisch centrum Schakenbosch in Leidschendam hebben ze er zelfs een apart woord voor: eilanddepressie. Daarmee worden geestelijke stoornissen bedoeld als gevolg van de godsdienst en vooral de religieuze opvoeding die veel mensen vanaf hun vroegste jeugd hebben gekregen. De aanduiding stamt uit de tijd dat Schakenbosch ziet met name op Zuid-Holland richtte: de meeste mensen met deze verschijnselen kwamen van de Zuidhollandse en Zeeuwse eilanden. (...)

De angst komt voornamelijk van het godsbeeld dat mensen hebben meegekregen: het beeld van de strenge God, de rechter, de tiran, de zender van rampen. „God is voor veel mensen een wetgever met geboden en verboden. Als je je daar niet aan houdt word je gestraft, in tijd of in eeuwigheid. Met dat beeld kunnen veel mensen later niet goed omgaan".
Dat zit bij veel mensen diep, aldus dr. Verheule, omdat men vaak niet in de gaten heeft hoe vroeg de religieuze opvoeding begint. „Dat gebeurt vaak tegelijk met de zindelijkheidstraining. Dan is het al handjes vouwen en bidden. Die opvoeding hoort tot de oudste lagen van de persoonlijkheid. Vaak ligt God in het verlengde van de ouders. Als de ouders weg zijn moet het kind toch braaf blijven want God ziet alles."
De angst is meestal niet gekoppeld, aldus Verheule, aan zware misdaden (moord bijvoorbeeld) maar aan onschuldige dingen: je ouders beduvelen, in gedachten zondigen („wie een vrouw aanziet om haar te begeren, pleegt reeds overspel met haar") en aan heel persoonlijke dingen zoals homofilie, zelfbevrediging, gebruik van voorbehoedmiddelen. „Voor veel mensen is plezier in seks nu nog steeds niet goed".

De stoornissen komen niet alleen van angst voor de wrekende God. „Ook belangrijk is de gehoorzaamheid aan de ouders en het agressieverbod in het algemeen. Vooral vrouwen hebben daar last van want die moesten lief en onderdanig zijn. Die kregen als gebod dat ze lief en onderdanig als Jezus moesten zijn. Daar kunnen ze later, bijvoorbeeld in hun huwelijk, veel last van krijgen omdat ze niet voor zichzelf op kunnen komen en dus ontplooiingskansen missen. Als je dat na je veertigste in de gaten krijgt heb je al een behoorlijk stuk van je leven gemist". (...)

(...) De angst werd er vroeger algemeen ingestampt. Nu wordt in de grootste kerken – hervormd, gereformeerd, katholiek – geprobeerd de fouten uit het verleden te vermijden. Ik kan niet zeggen dat de prediking daar angstaanjagend is. Maar we moeten beducht zijn voor de verrechtsing, die je overal ziet". (Volkskrant 18-3-'82)

Humanist

Redaktie en vormgeving:
Hes van Huizen

Humanist is een tweewekelijkse uitgave van het Humanistisch Verbond
Oudkerkhof 11, Utrecht
Redaktieadres:
Postbus 114, 3500 AC Utrecht
Telefoon: 030-318145.
Abonnementsprijs voor niet-leden ƒ 25,— per jaar t.n.v. Humanistische Pers
postgiro 58, Utrecht.
Gedrukt op kringlooppapier bij Brouwer Offset bv, Utrecht.

(ADVERTENTIE)

TIJD & TAAK

Dick Houwaart Israël van dichtbij

FNV en PvdA hoe verder?

Religieus humanisten wat willen ze?

Geïnteresseerd? Vraag gratis proefnummer Tijd en Taak antwoordnummer 602 (geen postzegel) 2100 VD Aerdenhout
14-daags magazine f 39,50 per jaar
CJP en studenten f 20,– per jaar

onafhankelijk blad voor religie en socialisme

GEMEENSCHAPPEN

De gemeenschap **Amstelland/Buitenveldert** organiseert op dinsdag 27 april een diskussiebijeenkomst met als thema **„De ekonomie van het genoeg".** Ter inleiding wordt gekeken naar een video-band van het gelijknamige IKON-programma, waarin prof. dr. B. Goudswaard en H. Biersteker over dit onderwerp praten.
Na vertoning van de video-band is er ruime gelegenheid voor onderlinge diskussie. De bijeenkomst vindt plaats in het M.O.C. Lindenlaan 75 te Amstelveen, aanvang 20.00 uur.
De gemeenschap **Assen** organiseert op donderdag 22 april a.s. om 20.00 uur een thema-avond met als onderwerp **Persoonlijke stellingname.** Waar liggen je grenzen t.a.v. je funktioneren in de maatschappij en je houding ten opzichte van wetten? Daarover praten Jan Hopmans (ex-commandant van een M.E.-onderdeel), Pieter de Jager (sergeant-majoor van de luchtmacht en kernwapenbezwaarde) en Willem de Haan (totaalweigeraar) met elkaar en het publiek. Plaats: Tuinzaal van Bellevue, Nassaulaan 30 te Assen.
In **De Bilt/Bilthoven** spreekt op woensdag 21 april om 20.000 uur de heer Horreus de Haas over **„Het stenen tijdperk"** in het H. F. Witte Dorpshuis, H. Dunantplein 4. Belangstellenden welkom.
De gemeenschap **Bussum** houdt haar **jaarvergadering** op donderdag 22 april om 20.00 uur in de Openbare Leeszaal, Gen. de la Reylaan 12 te Bussum. Het huishoudelijk gedeelte wordt gevolgd door een beschouwing van de **kultuurkritikus Floor Haak** van het VPRO-programma „Democriet".
Op zondag 25 april om 10.30 uur organiseert de gemeenschap **Drachten** een thema-ochtend over **„Mensenrechten"** in de Lawei in Drachten. De bijeenkomst wordt georganiseerd in samenwerking met Amnesty International.
Enschede: Mw. S. Sie-Ockeloen uit Hengelo spreekt in het Gemeentelijk Infocentrum aan de Marktstraat 5 over **„Thuis opvoeden in humanistisch perspektief".** De bijeenkomst vindt plaats op woensdag 21 april a.s., aanvang 20.00 uur. De gemeenschap **Leeuwarden** houdt op maandag 26 april om 20.00 uur een thema-avond over evolutie, onder de titel **„Evolutionisten versus kreationisten"**, in het Oranje Hotel te Leeuwarden. Eén van de inleiders is in ieder geval de humanist Piet Blaauw uit Terwispel, de komst van een bijbels geïnspireerde tegenhanger was bij het ter perse gaan van dit nummer nog niet zeker. In de gemeenschap **Meppel/Steenwijk** is op woensdag 21 april om 20.00 uur een bijeenkomst in de schouwburg „Ogterop", Zuideinde 70 te Meppel. De heren Koeten en Lemstra, voorlichters van het Consultatiebureau voor Alkohol en Drugs in Zwolle, komen praten over **„Alkohol- en Drugsverslaving".** Tot slot **Zwolle:** daar spreekt op woensdag 28 april om 20.00 uur de arts J. G. Schwantje over **„Celkernen en atoomkernen"** in Eigen Gebouw, Badhuiswal 9 te Zwolle. **Jac van den Oort**

AMNESTY-CAMPAGNE TEGEN „VERDWIJNINGEN"

VERDWENEN, MAAR NIET VERGETEN

Op 28 juli 1979 ontvoerden gewapende personen dominee Gudina Tumsa, 51 jaar, en zijn vrouw even buiten het hoofdkwartier van zijn kerk in Adis Abeba, Ethiopië. Zijn vrouw werd korte tijd later vrijgelaten, maar van de dominee is tot op heden geen spoor gevonden.
In El Salvador werd Alberto Enriquez op 9 oktober 1978 opgepakt. Tijdens zijn gevangenhouding is hij tien dagen lang gemarteld. Hij is een van de weinigen die na een „verdwijning" is teruggekeerd. Volgens eigen zeggen heeft hij zijn vrijlating te danken aan de snelle internationale druk. Twee gevallen van „verdwijningen" maar ze verschillen: Gudina is nog steeds niet gevonden en Enriquez is vrij en leeft.

Wat is nu eigenlijk een „verdwijning"?
Amnesty omschrijft een „verdwijning" als een situatie waarin een persoon „verdwenen" is terwijl aannemelijk is dat de autoriteiten verantwoordelijk zijn voor de „verdwijning". Daarnaast slagen familieleden en anderen en niet in het lot en verblijfplaats van die persoon te achterhalen. De overheid ontkent de gevangenschap of weigert wat zij daarvan weet bekend te maken.

Wat doet de overheid in die landen?
Overheden hebben doelbewust duizenden personen laten „verdwijnen" onder meer in Guatemala, El Salvador, Argentinië, Chili, Ethiopië, de Filippijnen en Oost-Timor. Nog steeds zal de overheid misschien zeggen dat zo iemand is weggelopen of ondergedoken. De getuigenissen van de mensen die zijn teruggekeerd van zo'n „verdwijning" geven echter een heel andere werkelijkheid weer: er bestaan geheime concentratiekampen waar „verdwenen" personen maandenlang worden vastgehouden, gemarteld en in vele gevallen uiteindelijk vermoord: er zijn ontvoeringseenheden die zich met steun van de overheid belasten met de „verdwijningen".

Wat doet Amnesty International?
Uit de duizenden berichten die Amnesty International jaarlijks bereiken over „verdwijningen" blijkt telkens weer dat regeringen alles in het werk stellen om hun daden te verhullen, een valse weergave van de feiten geven, of de schuld op anderen schuiven. Dit maakt het werk tegen deze schending van de rechten van de mens bijzonder moeilijk. Een belangrijke factor in het werk tegen „verdwijningen" is de snelheid van actie. Een telegram, een onmiddellijk telefoongesprek met een ambassade, een direct verzoek om inlichtingen van Verenigde Naties kan verhinderen dat iemand een naamloze „verdwijning" tegemoet gaat of soms het leven van die persoon redden. De persoon mag niet vergeten worden. Een andere belangrijke factor is het aanhoudend uitoefenen van druk op de betreffende regeringen. De eerste vraag die beantwoord moet worden bij het actievoeren tegen „verdwijningen" is: waar is de persoon, is hij dood of levend? Waar moeten de familieleden inlichtingen inwinnen? Brieven aan autoriteiten zullen in eerste instantie hierop gericht moeten zijn. Pas als blijkt dat die vraag om inlichtingen niet wordt beantwoord dat onzoek achterwege blijft en dat familieleden worden bedreigd als ze de waarheid willen achterhalen, dan pas gaat Amnesty International ertoe over te vragen: wie is hiervoor verantwoordelijk? In een aantal landen is het systeem van „verdwijningen" echter al zo duidelijk geworden dat Amnesty er meteen toe overgaat de regeringen dringend te verzoeken om aan de „verdwenen" persoon zijn rechten als gevangene te erkennen.

Het adres van Amnesty International in Nederland luidt: Postbus 61501, 1005 HM Amsterdam, tel. 020-847905.

De campagne tegen „verdwijningen"
Amnesty International voert een internationale campagne tegen „verdwijningen. De Nederlandse afdeling zal dit doen onder het motto „Verdwenen maar niet vergeten". De organisatie hoopt door het voeren van de campagne met uw hulp een halt te kunnen toe roepen aan „verdwijningen".
In de campagne zullen tenminste zeventien gevallen uit twaalf landen centraal staan.

Amnesty International is een wereldwijde beweging die werkt voor:
- de vrijlating van gewetensgevangenen: personen die waar dan ook ter wereld worden gevangengehouden vanwege hun politieke of godsdienstige overtuiging, ras, taal, sexe, en ethnische afkomst mits zij geen geweld hebben gebruikt of gepropageerd;
- eerlijke processen binnen redelijke termijnen voor alle politieke gevangenen;
- afschaffing van de doodstraf en martelingen voor alle gevangenen.

Amnesty International heeft onder meer raadgevende bevoegdheid bij de Verenigde Naties.

In de Gemeentelijke Verpleeginrichtingen aan de Asserweg en de Veenweg te Rotterdam wordt zo spoedig mogelijk een humanistisch geestelijk raadsvrouw/-man gevraagd voor minimaal 8 uur per week. Inlichtingen vanaf 19 april bij: Heleen Viehoff, tel. 030-318145 (werk) of 02942-1621 (thuis).

LANDELIJKE VROUWENDAG OP 5 JUNI

Augustus vorig jaar begon de Vrouwengroep van het HV met het opstellen van een advies over vrouwenemancipatie in het HV. Op zaterdag 5 juni zal het konsept-advies van de Vrouwengroep door alle geïnteresseerde vrouwen in het Verbond worden besproken. Aan de hand van deze bespreking zal dan een definitieve nota worden opgesteld voor het hoofdbestuur. Deze nota zal worden toegestuurd aan de besturen van alle gemeenschappen en aan alle deelneemsters van de vorige landelijke HV-vrouwendag. Andere vrouwelijke belangstellenden kunnen deze nota op verzoek toegestuurd krijgen. Nadere informatie over de bijeenkomst van 5 juni volgt nog. Inlichtingen: Margreet de Leeuw, Postbus 114 in Utrecht, 3500 AC. Tel.: 030-318145.

STUDIEDAG OVER KERNBEWAPE
VORMINGSCENTRUM VOOR MILI

,,In hoeverre mogen kerken of levensbeschouwelijke organisaties zich bemoeien met het overheidsbeleid en omgekeerd? In het bijzonder als dat overheidsbeleid op demokratische wijze tot stand komt? Wellicht heeft het oplaaien van deze diskussie ook te maken met niet altijd positief te waarderen ontwikkelingen op het terrein van industrialisatie, energievoorziening en wereldwijde overbewapening. Konkreet: ernstige, levensbedreigende vormen van milieuvervuiling, problemen bij de kernenergie, de atoombewapening. Dergelijke ontwikkelingen kunnen mensen voor diepgaande vragen stellen. Kerken en levensbeschouwelijke organisaties stellen zich meer en meer op het standpunt, dat zij gerechtigd, zelfs vanuit hun opdracht verplicht, zijn in deze zaken stelling te nemen. Zij achten dergelijke ontwikkelingen in strijd met Gods bedoeling in deze wereld of in strijd met de menselijke waardigheid en verantwoordelijkheid.
Men kan eindeloos redetwisten of dergelijke stellingnamen al of niet in strijd zijn met de in onze samenleving gegroeide scheiding tussen Kerk en Staat. Vele argumenten pro en contra kunnen worden gehanteerd; uiteindelijk is de persoonlijke opvatting bepalend voor een keuze in deze vraag. Mijn opvatting daarover wil ik u niet onthouden. Ik vind, dat alle zaken in deze wereld getoetst mogen worden aan het evangelie, of zo u wilt, aan de levensbeschouwelijke opvatting.'

Deze ook voor humanisten aktuele woorden sprak staatssekretaris van Defensie J. van Houwelingen tijdens een studiedag over *Kernwapens, kernvraag voor de krijgsmacht*. Deze dag was georganiseerd ter gelegenheid van de officiële ingebruikneming op 16 maart jl. van het Coornherthuis, nieuwe humanistische vormingscentrum voor militairen te Zeist. De staatssekretaris liet in de rest van zijn betoog er geen twijfel over bestaan dat er spanningen kunnen optreden tussen levensbeschouwelijke overtuiging en de staat. Zeker als het gaat om de geestelijke verzorging in een overheidsorgaan, en bovendien dan ook nog in een instelling als de krijgsmacht. Een bedrijf dat – zoals de staatssekretaris omschreef – gericht is op het bewaren van de vrede door het uiteindelijk kunnen aanwenden van geweld.
Bij zijn verdere opmerkingen over de geestelijke verzorging wijst hij de uitspraak van de polemoloog Tromp van de hand, dat ,,geestelijke verzorging in een organisatie als de krijgsmacht altijd uitloopt op indoktrinatie ten gunste van de organisatie of op een konflikt met die organisatie. Als het tot geen van tweeën leidt, slaat het nergens op".

•

Van Houwelingen is van mening dat ,,de zendende instanties (*zoals onder meer het H.V., MVn*) alle recht hebben niet alleen bestaanswijze, maar ook bestaansrecht van de krijgsmacht ter diskussie te stellen. En daarover op grond van hun evangelische of levensbeschouwelijke overtuiging afwijzende meningen te hebben." Voor de geestelijke verzorgers staat ,,solidariteit met de mens binnen de krijgsmacht" voorop. De overheid (uiteindelijk verantwoordelijkheid voor de krijgsmacht en de daarin funktionerende geestelijke verzorging) kan niet tolereren dat de geestelijke verzorgers het bestaansrecht van de krijgsmacht ter diskussie stellen, maar wel dat de ,,geestelijke verzorger in zijn hulpverlening ook een in essentie ,,kritische opstelling" inneemt.

•

Nadat de staatssekretaris de officiële opening had verricht, vond onder leiding van de **humanistische hoofdraadsman dr. J. F. Sinke** een forumdiskussie plaats over het thema *Kernwapens, kernvraag voor de krijgsmacht*. Vooraf zette elk van de forumleden zijn standpunt uiteen aan de hand van onder andere de vraag of de militair voldoende is toegerust, d.w.z. voldoende kennis en inzicht heeft om de problemen rond kernbewapening aan te kunnen. En de vraag of de overheid de diskussie over kernbewapening in de krijgsmacht dient te stimuleren.

•

Als eerste gaf **dr. W. de Kwaadsteniet**, (2e Kamer-lid voor het CDA) met de helderheid van een politikus zijn standpunt. Bij voorlichting onderscheidt hij politiek-maatschappelijke en militair-operationele aspekten. In de voorlichting over politieke en maatschappelijke aspekten dient de overheid terughoudend te zijn. Op dit terrein is een taak weggelegd voor maatschappelijke organisaties en belangenverenigingen in – zoals hij het noemt – een volwassen voorlichting. In de opleiding en de vorming van militairen heeft de defensieorganisatie een direkte verantwoordelijkheid voor het verschaffen van inzicht in de militaire en strategisch-operationele aspekten van de kernbewapening. Waar het zijns inziens uiteindelijk om gaat is een levensbeschouwing waarmee je uit de voeten kunt en de Kwaadsteniet betwijfelt of men op zo'n jeugdige leeftijd wel genoeg levensinzicht heeft voor een dergelijke levensbeschouwing. Uit deze opvattingen vloeit voort dat hij de militair *onvoldoende* toegerust acht om de problemen aan te kunnen. Evenals bij de voorlichting, ziet hij ook hier niet in de eerste plaats een taak voor de overheid bij de diskussie hierover.

•

Dominee F. L. van der Bom – het is toch wat onalledaags een dominee te horen spreken in een humanistisch oord, ook al is hij dan hoofdvlootpredikant – hield een erudiet betoog over dood en verderf door de eeuwen heen. Aan de hand van klassieke literatuur en de bijbel komt hij uiteindelijk tot de konklusie dat de militair *eenzijdig* is toegerust. Voor diskussie in de krijgsmacht verwijst hij evenals De Kwaadsteniet naar de militaire belangenverenigingen.

•

Majoor drs. J. van de Wetering, voorzitter van de organisatie Vredes- en Veiligheidsberaad Krijgsmacht (VVBK), plaatst zijn opmerkingen tegen de achtergrond van wereldwijde politieke en ekonomische vraagstukken. Hij verklaart uitdrukkelijk ,,dat kernbewapening één van de vele grote problemen is waar de hedendaagse mens zich voor gesteld ziet. Of liever nog: die ze zichzelf heeft aangedaan." Hij beluistert

Het nieuwe humanistische vormingscentrum

ENING BIJ WIJZE VAN OPENING TAIREN

naast strijdvaardigheid ook berusting en moedeloosheid omdat de problemen te groot zijn om ze te begrijpen. Hoe groot echter het kernwapenprobleem mag zijn, het is oplosbaar en die taak mag de mens niet laten liggen.
Wezenlijke informatie wordt door defensie niet gegeven; verhullen zit in het defensiebloed, betoogt hij. De voorlichting is passief en defensief. Onbesproken blijft het strategisch konsept dat aan de verdediging ten grondslag ligt en vooral de plaats van de nukleaire bewapening daarin. Vredesgroepen en de pers weten vaak beter hoe een en ander in elkaar zit dan militairen. Ook is Van de Wetering van mening dat de defensieleiding niet alleen betere informatie moet geven, maar ook wezenlijk bij dient te dragen aan de verwerking, dat wil zeggen aan de diskussie. Dit is mogelijk door bijvoorbeeld ruimte te geven aan een mentaliteit waarin men zich vrij kan uiten, zonder angst voor welke maatregel dan ook.

•

De laatste spreker over dit thema is **kavaleriemajoor H. P. Lippe**, voorzitter van de Nederlandse Officieren Vereniging. Bij hem weerklinkt het oude, vertrouwde geluid van de beroepsmilitair. De Nederlandse overheid heeft langs demokratische weg een vredes- en veiligheidsbeleid vastgesteld, waarbinnen ook kernbewapening een geloofwaardige plaats moet hebben. In de beantwoording van de vraag of de militair voldoende kennis en inzicht heeft, maakt hij een onderscheid in dienstplichtigen en vrijwilligers. Bij de eersten ziet hij onvoldoende kennis en inzicht. Bij de vrijwilligers is hij geneigd deze vraag met een voorzichtig ,,ja" te beantwoorden. In beide gevallen wijt hij de tekortkomingen aan voldoende achtergrondkennis van de moderne geschiedenis en de maatschappelijke ontwikkelingen. Vanuit deze opvattingen is het duidelijk dat Lippe het stimuleren van diskussie in de krijgsmacht door de overheid niet noodzakelijk acht. Beter is dat de overheid de meningsvorming over vrede en veiligheid – dus ook het kernwapenbeleid – stimuleert. Nieuw in deze oude militairisch militaristische gedachte (de krijgsmacht is er ter uitvoering van een door het parlement en de overheid vastgestelde taak) is dat de overheid daadwerkelijk zou moeten meewerken aan de vorming van de openbare mening.
Dit is – hoe onsympathiek – ook voor sommigen – een duidelijke en tot op grote hoogte duidelijk te goed te verdedigen visie. Dat is bij meer genuanceerde en vaak sympatiekere opvattingen nogal eens moeilijk.

•

Een dergelijke tegenstelling doet zich ook voor bij een van de andere vragen, die deze dag ter beantwoording staat: namelijk of er de mogelijkheid moet zijn voor het vervullen van kernwapenvrije taken.
De politicus De Kwaadsteniet vindt zulke kernwapenvrije taken overbodig. Immers, regering en parlement hebben besloten tot een krijgsmacht mét kernwapens. Wel wil hij aan gewetensbezwaarden tegemoet komen wanneer het om een direkte konfrontatie gaat. Voor hem is geweten een strikt aan de persoon gebonden zaak, énig en uniek. Het geweten kan pas gaan spreken als de militair rechtstreeks met de atoombewapening in aanraking komt. De Kwaadsteniet neemt hiermee stelling tegen drs. Van de Wetering, die wel pleit voor eenheden zonder atoomtaken. Hij ziet geen principieel verschil tussen soldaten die atoomwapens bewaken en soldaten die de soldij voor deze atoomwapensbewakers berekenen. Hij vindt dat in een groot bedrijf als de krijgsmacht genuanceerde opvattingen mogelijk moeten zijn, zoals die ook steeds meer in het burgerleven voorkomen.
Majoor Van de Wetering keert zich ook fel tegen de rechtlijnige tweedeling van militairen in de wél- en de niet-atoomsoldaten. Uit een enquête blijkt dat er minstens vijf soorten opvattingen leven. Die variëren van ,,geen dienst doen zolang er in de krijgsmacht atoomtaken zijn" tot ,,geen enkel bezwaar tegen bezit en inzet van kernwapens". In de diskussie komt de CDA-er De Kwaadsteniet tot de nogal vreemde uitspraak, dat – omdat het geweten strikt persoonlijk is en op elk moment kan gaan spreken – theoretisch de overheid nooit op de volledige inzetbaarheid van de krijgsmacht kan rekenen.
Zo'n theoretische overweging is bij de majoor Lippe niet te beluisteren. Zijn Officierenvereniging stemt geheel in met het standpunt van de vroegere minister De Geus dat met twee soorten personeel, (met mensen op wie wel en op wie niet onder alle omstandigheden kan worden gerekend) de krijgsmacht haar taak niet kan vervullen en geen verantwoord personeelsbeleid kan voeren.

(vervolg op pagina 7)

voor militairen ,,Coornherthuis" is officieel in gebruik genomen.

BRIEVEN VAN LEZERS

Maksimum lengte van ingezonden brieven: 250 woorden. Redaktie heeft recht in te korten.

Ik ben blij dat ik geen jongere meer ben

Ik ben blij dat ik geen jongere meer ben. Want wat zou ik dan aan moeten met dat jongerenweekend in Doorwerth waar je eerst zo gezellig een pilsje kan pakken, vervolgens zinnig kan praten over relaties, seksualiteit en bewapening, en tenslotte ook nog (zelfs) over humanisme.
In wat voor gebouw wordt het *f* 72,50 kostende gebeuren gehouden. De advertentie deelt het niet mee. In zo'n enge volksuniversiteit? Ook toen ik jong was wenste ik geen pils te drinken in een decor van visnetten. Bovendien: als je dan toch drinkt teneinde op het humanisme uit te komen, waarom dan niet iets drinken wat echt smaakt, dus geen bier. En waarom voor *f* 72,50 met onbekende lieden praten over relaties, seksualiteit en bewapening, alsof dat een onlosmakelijke trits is. Wat hebben mijn gulpdriften te maken met kernraketten. Of ben ik te weinig freudiaans. Wat schiet ik op met praten over seksualiteit. Als ik zo nodig moet en ik ontmoet in Doorwerth iemand die eveneens vindt dat Rusland minder middellange afstandsraketten moet opstellen, of de Navo, mag, of moet, ik dan met die – getrouwde of ongetrouwde vrouwen, of man – naar bed. Het is in kontekst van de advertentie natuurlijk pure pornografie bovendien te spreken over meerijders. En over een vegetarische hap. En over een betalingsregeling.
Daarom ben ik zo blij dat ik geen jongere meer ben. In mijn tijd kon je nog gewoon lekker seks bedrijven zonder tijdens dat gebeuren te hoeven lispelen ,,lieveling, vind je het ook zo erg van die bewapening?"
Als eens gewoon een weekend over humanisme werd gehouden zonder die bijgesleepte, modieuze, franje?

Frank van Brakel (Den Haag)

We moeten niet terug naar het kind in onszelf

Gaarne zou ik enkele kanttekeningen willen maken bij het artikel van J. van Huyksloot. ,,Hoe gelijkwaardig kun je met kinderen omgaan" in ,,Humanist" 1982 (3) p. 4-7.
1. Bestaat er überhaupt zoiets als een specifiek humanistische opvoeding in de zin van een opvoedingsleer? Ik heb het idee dat we altijd aangewezen zijn op annexatie van teksten die je min of meer aanspreken, in het artikel b.v. van Sartre en Maslow, geen pedagogen in ieder geval. Waar blijft een funderend stelsel dat de identiteit van het humanisme manifest maakt?
2. Waarom wordt er in het artikel gesproken van een ,,absurd onderscheid" (p.4) tussen kinderen en volwassenen en dat de mening van kinderen ,,niet telt als het gaat om zaken als milieu, kernbewapening e.d.?" Die beschermde kinderwereld is een historische verworvenheid die we niet te rigoureus moeten afbouwen willen we geen totaal gedesoriënteerde jeugd achterlaten. De prijs van maatschappelijke mondigheid moet niet het verlies van een eigen beschermde kinder- en jeugdwereld worden.
Buitendien kunnen we kinderen met onze volwassenenproblemen makkelijk een ondergangsbewustzijn aanpraten wanneer deze problemen niet uiterst genuanceerd behandeld worden en gepaard gaan met presentatie van mogelijkheden tot verbetering.
3. Waarom ademt het gehele artikel een sfeer van ,,het kind is goed" en wij volwassenen kunnen het met ons opvoedings- en onderwijshandelen alleen maar bederven zo we dat al niet gedaan hebben? Een bloemlezing: het kind is volledíger dan volwassenen, wij doen er alles aan kinderen spontaniteit af te leren (p. 4), aan bepaalde behoeften mag het kind niet voldoen, er wordt geen uitleg aan gegeven (p. 5), het onderwijs schiet tekort in het ontwikkelen van zelfvertrouwen, kindersexualiteit ,,wordt" ontkend enz. enz. Het artikel lezende heb ik het idee dat dit meer projekties van eigen onlustgevoelens

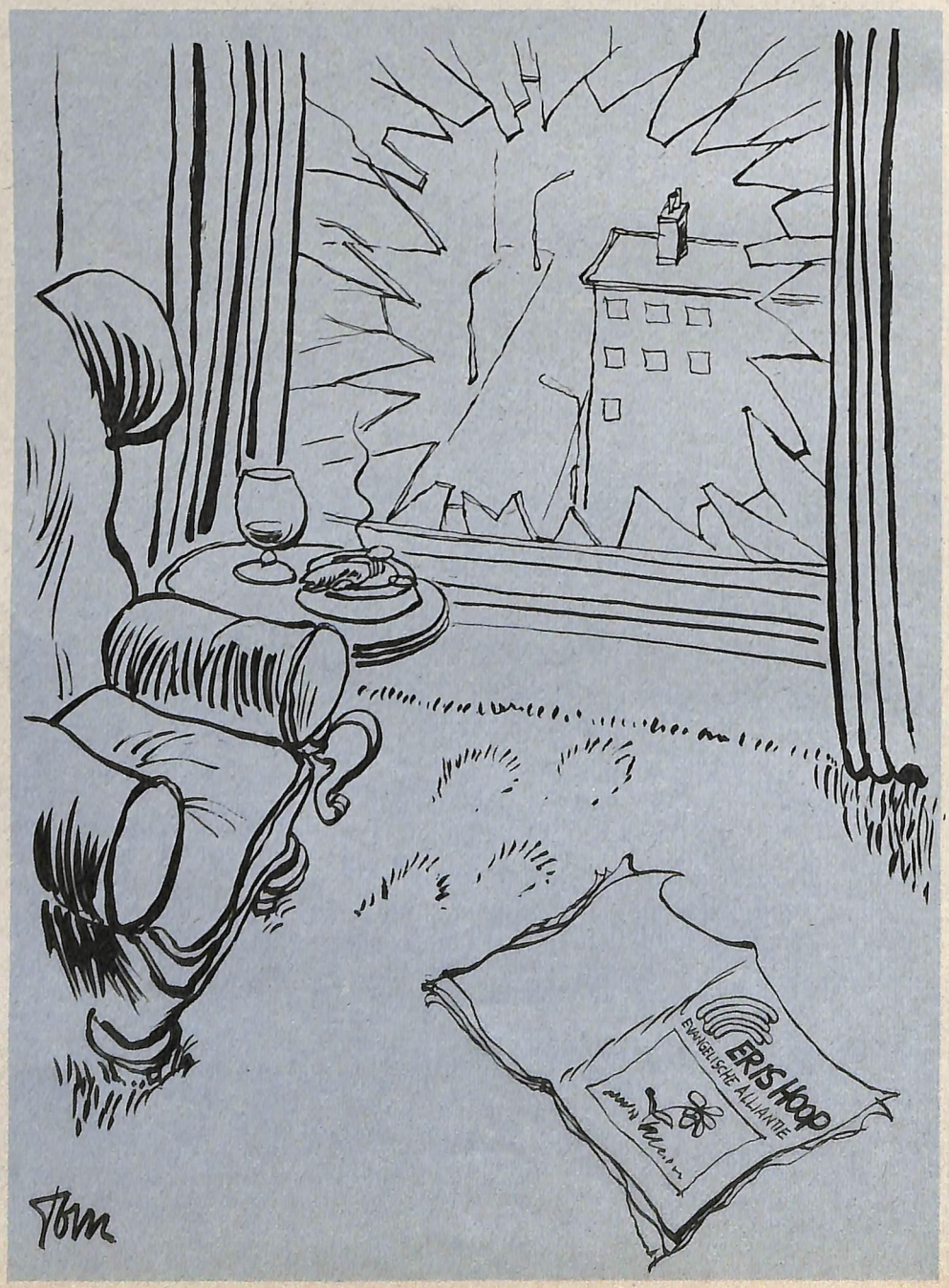

van dhr. van H. zijn die vervolgens op ouders en onderwijskrachten geprojekteerd moeten worden dan uitspraken die hout snijden. De pedagogische waarde van het denken over ,,het" kind, dat in zijn ontwikkeling door ,,de" volwassene onderdrukt wordt, waarbij ,,de" ouders en ,,het" onderwijs ,,de" oorzaken zijn en waar we via het kind ,,de" samenleving weer kunnen verbeteren is historisch achterhaald, pedagogisch eenzijdig en nog ongenuanceerd ook. Een HVO-er die met deze ideeën de school binnenkomt kan op (onnodige) weerstanden rekenen.

4. Waarom wordt er in het artikel zo negatief geschreven over ,,opgelegde normen" en andere sturende maatregelen? Met name vanuit de orthopedagogiek weten we dat sommige kinderen om een gestruktureerde opvoedings- en onderwijssituatie vragen. Ik heb als begeleider van diverse scholen voor buitengewoon onderwijs het idee dat sommige kinderen die op een school voor Leer- en Opvoedings-Moeilijkheden (LOM) worden geplaatst omdat ze ,,struktuurzwak" zouden zijn eigenlijk meer een produkt zijn van vooropgezette opvoedingsideologietjes zoals die in dit artikel ook terug te vinden zijn. In mijn visie moeten we ons opvoedkundig handelen afstemmen op dat waar het kind om vraagt. Is dat meer struktuur dan dient het die te krijgen, is het meer ,,vrijmaking" wat bij faalangstige kinderen nogal eens voorkomt, dan dient het dat ook te verkrijgen (en dat laatste vertrouw ik dhr. van H. zeer wel toe).

De pedagoge Lea Dasberg heeft erop gewezen dat de pedagoog voor zichzelf helderheid moet hebben en dat hij/zij zélf moet kunnen geloven in waarden en normen volgens welke het hopen op de toekomst gerechtvaardigd is. Ik denk dat we dan niet terug moeten naar ,,het kind in onszelf"(?) maar met lood in de schoenen het lef moeten hebben perspektief te bieden. Moed, vlijt, prestatie en leergierigheid blijven fundamentele waarden en het leggen van barrières waar kinderen zich overheen moeten vechten kan ook vórmend werken.

(Verkorte versie van een eerder ingezonden reaktie).

(B. Th. Steynis (Enschede)

(vervolg van pagina 5)

Het is dominee Van der Bom, die een – ook voor humanisten – interessante stelling verkondigt dat de mogelijkheid van kernwapenvrije taken voor individuen of krijgsmachtonderdelen het existentiële, het eigenlijke probleem niet oplost. Voor hem moet dit existentiële probleem in het licht worden gesteld van Christus' woorden volgens het Johannesevangelie: ,,In de wereld lijdt gij verdrukking, maar houdt goeden moed. Ik heb de wereld overwonnen" (Joh. 16:33). Maar dat is, zo vindt hij, voor sommigen ,,een ander verhaal". Helaas wordt dit thema niet verder uitgewerkt.

•

Het euvel waar vredesbewegingen vaak mank aan gaan, is de verantwoording vanuit een eigen optiek. Maar ook deze studiedag ging hier mank aan. Beide beroepsmilitairen hebben heldere uitgangspunten. Majoor Lippe een zuiver technisch-militaire optie, duidelijk en rechtlijnig. Majoor van de Wetering heeft eveneens een vanuit de krijgsmacht gedacht standpunt. De krijgsmacht als onderdeel van de maatschappij en niet alleen als uitvoerster van de op demokratische wijze tot stand gekomen overheid.

Dr. De Kwaadsteniet liet iets doorschemeren van zijn levensvisie, maar was helder in zijn politieke stellingname. Hij richt zich op het haalbare, zowel binnen zijn eigen partij als in het parlement. Dominee Van der Bom liet zich niet verleiden om uit te wijden over maatschappelijk-politieke, ekonomische of militair-strategische overwegingen (meestal een waar doolhof, waarin men onontkoombaar het spoor bijster raakt). Maar wel tipte hij iets aan van waar het eigenlijk om gaat met zijn ,,voor sommigen een *ander verhaal*".

Het Humanistisch Verbond en de Dienst Geestelijke Verzorging in de Krijgsmacht kunnen terugkijken op een geslaagde studiedag. Alleen ontbrak jammer genoeg de vertolking van een humanistische visie. En dat is en blijft mijns inziens een gemiste kans.

M. W. Verduijn

(ADVERTENTIE)

De Humanistische Stichting voor Huisvesting, Verzorging en Verpleging 's-Gravenhage en omstreken.

In het Wijndaaldershuis – een verzorgings-tehuis voor 140 ouderen en 50 medewerkers – gelegen in de wijk Waldeck te 's-Gravenhage –, aangesloten bij de Humanistische Stichting voor Huisvesting van Bejaarden te Amsterdam, is wegens vertrek van de huidige geestelijk raadsvrouw plaats voor een

HUMANISTISCH GEESTELIJK RAADSVROUW/MAN

voor 16 uur per week die, in samenwerking met directie en staf, begeleidt bij levensmoeilijkheden en werkzaam is ten behoeve van het geestelijk welzijn van bewoners en medewerkers.

Opleiding: afgeronde of nagenoeg afgeronde opleiding aan het Humanistisch Opleidings Instituut of een vergelijkbare opleiding met de bereidheid alsnog deel te nemen aan het H.O.I.

Nadere inlichtingen kunnen worden verstrekt door de heer G. Zilver, telefoon: 070 - 252220 of mevrouw M. van der Schaaf, telefoon 02945 - 1661.

Schriftelijke sollicitaties worden gaarne ingewacht binnen 14 dagen na het verschijnen van dit blad bij de directie van het Wijndaaldershuis, Catharina van Rennesstraat 8, 2551 GM 's-Gravenhage.

VERBOND OP RTV

radio

NA VIJVEN EN ZESSEN
elke dinsdag 18.30-19.00 uur op Hilversum 2

GEDICHTEN UIT GOUDA
Zondag 25 april 1982, 9.30–10.00 uur, Hilversum 2
Voor de tweede maal werd in de Agnietenkapel in Gouda een jaarlijks festival georganiseerd. Ieder die wilde kon daar zijn of haar zelfgeschreven gedichten voordragen. Een reportage van Piet Brinkman.

televisie

VIJF MINUTEN BEDENKTIJD
elke zondagavond 20.40–20.45 uur op Nederland 2.

OORLOGSVERKLARING
vrijdag 30 april 1982, 21.55–22.35 uur, Nederland 1
Vijf jaar was Tom Weerheym toen de oorlog was afgelopen. Hij woonde met zijn ouders en zijn drie jaar oudere broertje in de Haagse arbeidersbuurt Spoorwijk. Achteraf erkent hij graag dat die oorlog voor hem eigenlijk wel een leuke tijd was. Er waren altijd veel mensen over de vloer met wie hij spelletjes kon doen. Dat die mensen onderduikers waren besefte hij pas later. Dat zijn vader, die chauffeur was bij Van Gend en Loos, ook nog een der steunpilaren was van het illegale Parool, hoorde hij nóg later.
Toen Tom volwassen werd drong het eigenlijk pas goed tot hem door dat zijn ouders wel heel bijzondere mensen waren geweest in de jaren van de bezetting.
Als eerbewijs aan hen heeft hij een boek samengesteld uit gesprekken met zijn vader en moeder en met de Joodse mensen die ze onder de oorlog onderdak verschaften, en met wie ze samen illegaal werk deden.
Op hun gouden huwelijksfeest heeft hij het boek aan zijn ouders gegeven.
Samen met Otto Jongerius heeft Tom Weerheym zijn boek verfilmd, zodat een groter publiek dan alleen degenen die dat boek onder ogen hebben gekregen kan zien hoe een kleine, anonieme groep mensen metterdaad de vervolgden hielp, zonder het idee te hebben dat ze iets bijzonders deden en zonder dat ze later enige aanspraak op erkenning van hun verdiensten hebben gedaan.

SOCRATES START STUDIEGROEPEN OVER OPVOEDING EN EMANCIPATIE

De Stichting Socrates heeft besloten om een aantal werkgroepen op te richten die zich zullen wijden aan studie en diskussie over de onderwerpen van de symposia. Elke werkgroep neemt één thema voor zijn rekening en probeert daarover een gedegen rapport samen te stellen. Het aantal bijeenkomsten per werkgroep zal variëren van vier tot zes, binnen een tijdbestek van een half jaar. Deze opzet moet voorkomen dat de werkgroepen eindeloos voortbestaan. De organisatorische koördinatie van de werkgroepen berust bij het buro van het Stichting Socrates.

De eerste werkgroep die van start gaat zal het thema ,,humanisme en opvoeding" nader bestuderen, dit naar aanleiding van het symposium op 2 maart. ,,Humanisme en emancipatie" is onderwerp van een tweede werkgroep die gevormd wordt na de twee symposia over emancipatie (6 april en 11 mei).
De werkgroep ,,humanisme en opvoeding" zal beginnen op maandag 26 april om 20 uur in het Erasmushuis aan het Oudkerkhof 11 te Utrecht. Zij die van plan zijn aan deze werkgroep willen deelnemen, worden verzocht dit zo spoedig mogelijk schriftelijk mede te delen aan: Stichting Socrates, Antwoordnr. 2181, 3500 VB Utrecht (postzegel mag, hoeft niet). Nieuwe werkgroepen zullen telkens worden aangekondigd in ,,Humanist".

ABOP-KONGRES KIEST VOOR ONTZUILING VAN ONDERWIJS

De Algemene Bond van Onderwijzend Personeel (ABOP) heeft zich op haar jaarlijks kongres uitgesproken voor ontzuild onderwijs. De bond wil dat bereiken door enerzijds de openbare school te handhaven en te versterken en anderzijds de bijzondere school waar mogelijk van binnenuit te bestrijden.
Het kongres van de ABOP heeft drie verstrekkende besluiten genomen. In de eerste plaats is nu in de statuten opgenomen dat de ABOP allen wil verenigen die bij het onderwijs werkzaam zijn. Dat betekent dat de bond nu aktief leden gaat werven op rooms-katholieke en protestants-christelijke scholen.
In de tweede plaats verwierp het kongres een voorstel van het hoofdbestuur om de voorkeur voor het openbaar onderwijs uit de statuten te schrappen. Dat voorstel was bedoeld om de ABOP meer aanvaardbaar te maken als gesprekspartner voor de bijzondere schoolbesturen en hun koepelorganisaties.
Het kongres vond echter dat de traditionele band met het openbaar onderwijs in de statuten verankerd moest blijven.
Het derde besluit viel zaterdagmorgen. Toen werd in het beginselprogramma opgenomen dat de ABOP streeft naar ontzuild onderwijs. Dat betekent dat op langere termijn openbare en bijzondere scholen zouden moeten opgaan in één schoolsysteem. Binnen dat nieuwe schoolstelsel zou dan wel alle ruimte moeten zijn voor verschillende levensbeschouwingen. Ook zou er vrijheid van schoolkeuze blijven bestaan.

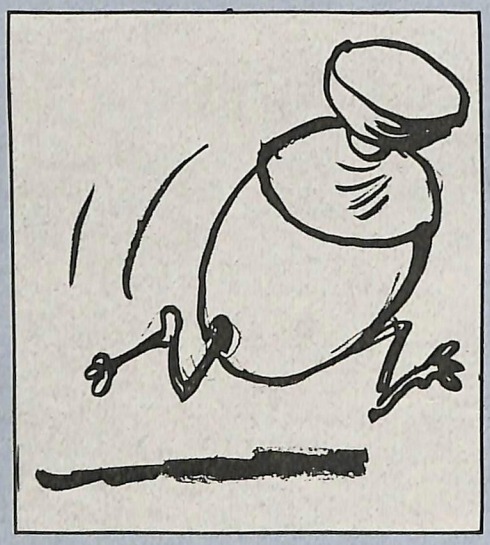

PINKSTER-WEEKEND VOOR HUMANISTEN

Voor de derde keer wordt een weekend georganiseerd voor humanisten van alle leeftijden, die anderen willen ontmoeten, en willen praten over onderwerpen, die hen bezig houden. Die ervaringen willen uitwisselen, die willen kennismaken met andere humanisten en met humanisme. Wij denken dat humanisten niet: kil, alleen rationeel en onkritisch zijn. We verwachten 20-40 deelnemers van vrijdagavond tot maandagavond, in een mooie omgeving in Drente. We stellen voor dat elke deelnemer per dag een groep kiest en denken aan vier soorten groepen:
– Praten over humanistische thema's.
– Praten vanuit je ervaringen.
– Aktief bezig zijn met je creativiteit.
– Een kinder-groep met kreatief spel en/of sport.
Dit weekend is niet bedoeld als ontmoetingsgroep of praatgroep over persoonlijke problemen, zoals landelijk vanuit het HV georganiseerd. De groepen wisselen steeds van samenstelling. Er wordt gezamenlijk gekookt, gepland, en geslapen in slaapzalen.
Kosten: *f* 40,– p.p. overnacht. Opgave door storting van dit bedrag op giro: 1934988 van F. B. de Mink, Amersfoort, o.v.v. Pinksterweekend. Plaats: Hooghalen, Drente. *Tijd: vrijdagavond 28 mei tot maandagavond 31 mei.* (voor maaltijden komt er nog ± *f* 10,– p.d. bij.) Vooraf worden wensen en verwachtingen van de deelnemers geïnventariseerd. Inlichtingen bij Ellie Verschuur: tel. 033-720095, Frank de Mink: tel. 033-620960 en Coby Dubbeld: tel. 01880-20975.

JURISTEN VOOR PROJECT OMBUDSMAN

JURISTEN (op vrijwillige basis) die bereid zijn met juridische adviezen de werkzaamheden van deze nieuwe organisatie te ondersteunen. De ,,Internationale Humanistische Ombudsman" houdt zich bezig met de verdediging van de rechten van de mens, waar ook ter wereld, in het bijzonder wanneer humanisten en geestverwanten het slachtoffer dreigen te worden. De ,,Internationale Humanistische Ombudsman" strijdt voor de scheiding van kerk en staat en steunt hen, die vanwege hun ethische principes of het in praktijk brengen daarvan worden gediskrimineerd.
De organisatie bestaat uit een ombudsman, wiens benoeming spoedig is te verwachten, een ombudsteam en een internationaal netwerk van kontaktpersonen – allen vrijwilligers – geassisteerd door een bureaumedewerker.
Tot de middelen waarmee deze ombudsman zijn invloed kan doen gelden behoren pressie op autoriteiten – al dan niet gesteund door publiciteit – en juridische procedures. Van de juristen wordt verwacht dat zij op verzoek van ombudsman en/of ombudsteam voor specifieke gevallen adviseren met betrekking tot de meest verantwoorde handelswijze.
Belangstellenden wordt vriendelijk verzocht kontakt op te nemen met de IHEU, waar verdere informatie over het project verstrekt kan worden, eventueel ook telefonisch. Adres: Oudkerkhof 11, 3512 GH Utrecht, (030) 312155.

ORIËNTATIE